

"ומדת התורה הוא שהיא כותבת ומפרסמת עושה מצוה":
חוג פרשת השבוע במרכז מורשת מנחם בגין, לע"נ דניאלי זוננפלד

1. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים, פרק יג' הלכה כ': ראש חדש אדר שחל להיות בשבת - קורין בפרשת שקלים ומפטרין ביהודיעה הכהן, וכן אם חל ראש חדש אדר להיות בתוך השבת, ואפילו ערב שבת, מקדימין וקורין בשבת שלפניו, בפרשת שקלים.

2. שמות, פרק ל': (יא) וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יב) פִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וַיִּתְּנוּ אִישׁ כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לַה' בִּפְקֻד אֹתָם וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בִּפְקֻד אֹתָם: (יג) זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעָבֵר עַל הַפְּקֻדִים מִחֻצֵי הַשָּׂקָל בְּשָׂקָל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֶּרֶה הַשָּׂקָל מִחֻצֵי הַשָּׂקָל תְּרוּמָה לַה': ... (טו) הָעֶשְׂרִי לֹא יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט מִמִּחֻצֵי הַשָּׂקָל לַתֵּת אֶת תְּרוּמַת ה' לְכַפֵּר עַל נַפְשֵׁיכֶם:

3. חזקוני, שם: הָעֶשְׂרִי לֹא יִרְבֶּה - שאם ירבה העשיר והדל ימעט, לא יהיה החשבון נודע ע"י השקלים, ועוד: לא יהיו שווין בכפרה.

4. ספר שבולי הלקט, ענין פורים, סימן קצג' - דין סדר ארבעה ערכים בקריאת פרשיות והפסקותיהן:

תנן התם: באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים ... שהיו מכריזין בכל ערי ישראל, שיביאו כל אחד ואחד שקליהן למקדש, כדי לקנות מהן תמידין לצורך צבור, של כל השנה, וצריכין להקריב תמידין מתרומה חדשה בראש חודש ניסן, על כן צריכין להקדים לגבותן מאדר. ולמה מקדימין מראש חודש אדר? מפורש בירושלמי: ר' לוי בשם ר' שמעון בן לקיש

5. תלמוד ירושלמי מסכת מגילה, פרק א' הלכה ה': רבי לוי בשם רבי שמעון בן לקיש: צפה הקב"ה שהמן הרשע עתיד לשקול כספו על ישר, אמ': מוטב שיקדים כספן של בני לכספו של אותו הרשע, לפיכך מקדימין וקורין בפרשת שקלים.

6. שמות, פרק כה': (א) וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ לִי תְרוּמָה [רש"י: לי לשמי, יפרישו לי מממונם נדבה] מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ [רש"י: לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פרישנו"ט בלעז (מתנה)] תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי ... (ח) וְעִשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ [רש"י: ועשו לשמי בית קדושה] וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם:

7. רמב"ן, שם: כאשר דבר השם עם ישראל פנים בפנים עשרת הדברות ... וישראל קבלו עליהם לעשות כל מה שיצום על ידו של משה, וכרת עמיהם ברית על כל זה, מעתה הנה הם לו לעם והוא להם לאלהים ... והנה הם קדושים, ראויים שיהיה בהם מקדש להשרות שכינתו ביניהם. ולכן ציווה תחלה על דבר המשכן, שיהיה לו בית בתוכם מקודש לשמו, ושם ידבר עם משה ויצווה את בני ישראל.

8. תלמוד בבלי מסכת מגילה, דף כט' ע"א:

תניא, רבי שמעון בן יוחי אומר: בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה. שבכל מקום שגלו - שכינה עמהן. גלו למצרים - שכינה עמהן, ... גלו לבבל - שכינה עמהן ... ואף כשהן עתידין ליגאל שכינה עמהן ... 'וְאֵהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ [בְּאַרְצוֹת אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁמָּה] (יחזקאל, יא טז), אמר רבי יצחק: אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל. ... דרש רבא: מאי דכתיב (תהלים, צ' א'): 'אֲדֹנָי מְעוֹן אֲתָהּ הֵייתָ לָנוּ [בְּדָר וָדָר]' - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות.

אמר אביי: מריש הואי גריסנא בביתא ומצלינא בבי כנשתא, כיון דשמעית להא דקאמר [מהתחלה הייתי לומד בבית ומתפלל בביהכנ"ס, כיון ששמעתי את מה שאמר] דוד (תהלים, כו' ח'): 'ה' אֱהַבְתִּי מְעוֹן בֵּיתְךָ [וּמְקוֹם מְשָׁפֵן כְּבוֹדְךָ] - הואי גריסנא בבי כנישתא. [הייתי לומד בביהכנ"ס].

9. שו"ת הרשב"א חלק א', סימן תקפא': שאלת: ראובן היה לו בית סמוך להיכל בית הכנסת ... ובנה אותו בנין נאה, ורצה לערב אותו עם בית הכנסת כדי להרחיב בית הכנסת, ועכבו הצבור בידו מחמת שהיו שירדו ממעלתם, אבל הסכימו כולם שיעשה כל אותו בית היכל, וכן עשה ובנאו {בנה אותו} משלו. ובא ראובן המקדיש, לכתוב על פתח היכל שמו, למען הזכיר שמו על מה שהקדיש. ועכבו בידו קצת מן הצבור. הודיעני אם יכולין לעכב בידו מן הדין, או לא.

תשובה: איני רואה שיוכלו הצבור לעכב מן הדין ולא מן הראוי, מכמה צדדין: כי המקדיש והבונה משלו לשמים - מי מעכב על ידו מלהזכיר שמו בשלו?! ... ועוד - דבכמה מקומות בקהילות הקדש שנוהגין כן. גם במקומנו הוא כתוב בכותל היכל {של בית הכנסת}. וזו מדת חכמים היא ומדת וותיקין, כדי ליתן שכר לעשות מצוה. ומדת התורה הוא, שהיא כותבת ומפרסמת עושה מצוה. ואם התורה עשתה כן - צריכין אנו להלך אחר מידותיה של תורה, שהן דרכי נועם.

הנה בהצלת יוסף שהצילו ראובן מיד אחיו, כתב עליו הכתוב (בראשית, לז' כא): 'וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלָהוּ מִיָּדָיו'.

10. בראשית, פרק לז': (יט) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו הֲנֵה בַעַל הַתְּלֻמֹּת הַלְּנֶה בָּא: (כ) נְעִמָה לָכֵן וְנִהְרָגְהוּ וְנִשְׁלַחְהוּ בְּאֶמְדַּת הַבְּרוֹת וְאָמְרָנוּ חַיָּה רְעָה אֲכַלְתָּהוּ וְנִרְאָה מֶה יִהְיֶה תְּלַמְתָּיו:

(כא) וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלָהוּ מִיָּדָיו וַיֹּאמֶר לֹא נִכְנָו נַפְשִׁי:

(כב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם רְאוּבֵן אֵל תִּשְׁפְּכוּ דָם שְׁלִיכּוּ אֹתוֹ אֶל הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר וַיֵּד אֵל תִּשְׁלַחוּ בּוֹ לְמַעַן הִצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבוֹ אֶל אָבִיו: [רש"י: רוח הקודש מעידה על ראובן, שלא אמר זאת אלא להציל אותו, שיבוא הוא ויעלנו משם, אמר: אני בכור וגדול שבכולן, לא יתלה הסרחון אלא בי!]]

המשך - שו"ת הרשב"א : וכן בבעז שויתר פת וחומץ - הכתיבו הכתוב. וכן כמה גדולה מעשה הצדקה ועשיית המצות שכתבו הנביאים בספר הנבואה, וכן פרסמו עליו ז"ל מידה זו, בפירושו במדרש רות. אמר שם (רות, ב' יד) : 'וַיִּצְבֹּט לָהּ קְלִי...'

- 11. רות, פרק ב' :** (יא) וַיֵּצֵן בְּעֵז וַיֵּאמֶר לָהּ הֲגַד לִי פֶלַח אֲשֶׁר עָשִׂית אֶת מְמוֹתָי אֶחָרִי מוֹת אִישׁוֹ וַתַּעֲזִבִי אֲבִיךָ וְאֶמְךָ וְאָרְצְךָ מוֹלְדָתְךָ וַתֵּלְכִי אֵל עַם אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ תְּמוּל שְׁלֹשׁוֹם:
(יב) **יְשָׁלֵם ה' פְּעָלֶךָ וְיִתֵּיךָ מִשְׁפָּרְתְּךָ שְׁלֵמָה מֵעַם ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל** אֲשֶׁר בָּאת לְקַסּוֹת תַּחַת כַּפְּנָיו:
(יג) וַתֵּאמֶר אֶמְצָא חֵן בְּעֵינֵיךָ אֲדֹנָי כִּי נִסְמָתָנִי וְכִי דִבַּרְתָּ עַל לֵב שְׁפָתְךָ וְאָנֹכִי לֹא אֶהְיֶה כָּאֵת שְׁפָתְךָ:
(יד) וַיֵּאמֶר לָהּ בְּעֵז לַעֲת הָאֵלָּל גְּשִׁי הֵלֵם וְאָכַלְתָּ מִן הַלֶּחֶם וְטִבַּלְתָּ פְּתָךְ בַּחֲמִץ וַתִּשָּׁב מִצַּד הַקּוֹצְרִים וַיִּצְבֹּט לָהּ קְלִי וַתֹּאכַל וַתִּשְׁבַּע וַתֹּמַר:

12. רות רבה (וילנא), פרשה ה' : 'וַיִּצְבֹּט לָהּ קְלִי וַתֹּאכַל וַתִּשְׁבַּע וַתֹּמַר' - אמר רבי יצחק : את שמע מינה תרתי : או ברכה שרת באצבעותי של אותו צדיק, או ברכה שרת במעיה של אותה צדקת, ממה דכתיב : 'וַתֹּאכַל וַתִּשְׁבַּע וַתֹּמַר', נראין הדברים שהברכה שרת במעיה של אותה צדקת. א"ר יצחק בר מריון : בא הכתוב ללמדך שאם אדם עושה מצוה - יעשנה בלבב שלם ! ...

ר' כהן ור' יהושע דסכנין בשם ר' לוי : לשעבר היה אדם עושה מצוה והנביא כותבה, ועכשיו כשאדם עושה מצוה, מי כותבה ? - אליהו כותבה ומלך המשיח והקדוש ברוך הוא חותם על ידיהם, הדא הוא דכתיב (מלאכי, ג' טו) : 'אֲזַ נְדַבְרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶת רְעֵהוּ אֶת רְעֵהוּ וְגו'.

13. מלאכי, פרק ג' פסוק טז' : אֲזַ נְדַבְרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶת רְעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי ה' וְלַחֲשָׁבֵי שְׁמוֹ:

14. מצודת דוד, שם : אֲזַ נְדַבְרוּ יִרְאֵי ה' - ... וה' הטה אוזן להקשיב אמריהם ושמעם, ויכתבם על ספר להיות זיכרון לפניו ליראי ה', ולאותן החושבים רוממות שמו, למען לא יקופח שכרם לעתיד ...

המשך - שו"ת הרשב"א : ובפ' 'יש נוחלין' (בבא בתרא, קל"ג ע"ב), אמרו ביוסי בן יועזר, כשהקדיש עליתא דדינרי ...

15. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא, דף קל"ג ע"ב : מתני'. הכותב את נכסיו לאחרים והניח את בניו - מה שעשה עשוי, אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו; רשב"ג אומר : אם לא היו בניו נוהגים כשורה - זכור לטוב.

גמ'. איבעיא להו : מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג [נשאלה להם (לחכמים) שאלה : האם חולקים חכמים על רשב"ג], או לא ?

ת"ש : דיוסף בן יועזר היה לו בן שלא היה נוהג כשורה, הוה ליה עיליתא דדינרי [היה לו כלי מלא דינרים], קם אקדשה. אזיל נסיב בת גאדיל כלילי דינאי מלכא [הלך, נשא את ביתו של מתקן כתרי ינאי המלך], [רבנינו גרשום : והיתה חכמה הרבה] אולידה דביתהו, זבין לה ביניתא, קרעה אשכח בה מרגליתא. [כשילדה אשתו, קנה לה דג, פתח את בטנו, ומצא בו מרגלית].

אמרה ליה : לא תמטייה למלכא, דשקלי לה מינך בדמי קלילי, זיל אמטייה לגבי גזברי, ולא תשיימה את [אל תביאה לבית המלך, כי יקנו ממך את האבן בזול. אלא - הביאה לגזברים (בבית המקדש), ואל תשום את האבן בעצמך, כיון שאם תאמר : "אתננה להקדש בכך וכך", שוב לא תוכל לדרוש בעדה יותר], דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, אלא לשיימוה אינהו. [אלא שיישמו אותה הגזברים וייתנו לך את דמיה].

אמטייה, שמוה בתליסרי עליאתא דדינרי. [כשהביאה לגזברים שמו לו את האבן בשווי שלשה עשר כלים, מלאים בדינרים] אמרי ליה : שבע איכא, שית ליכא [שבע עליות דינרים נוכל לשלם לך בעבורה, אך השש היתרות, חסרות להקדש]. אמר להו : שבע - הבו לי, שית [שש העליות החסרות] - הרי הן מוקדשות לשמים. עמדו [הגזברים], וכתבו [בספרי ההקדש] : יוסף בן יועזר הכניס [עלית דינרים] אחת, ובנו הכניס שש. ...

המשך - שו"ת הרשב"א : מכאן אתה למד שהיו נוהגין לכתוב כן שמות המקדישין לשמים, להיות להם לזיכרון טוב על מצות, ולפתוח דלת לעושה מצות.

16. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא, דף י' ע"ב : תניא, אמר להן רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו : בְּנֵי, מהו שאמר הכתוב (משלי, יד לד) : 'צְדָקָה תְּרוֹמֵם גּוֹי וְנִסְדָּ לְאֲמִים חֲטָאת' ?

נענה רבי אליעזר ואמר : 'צְדָקָה תְּרוֹמֵם גּוֹי' - אלו ישראל, ... 'וְנִסְדָּ לְאֲמִים חֲטָאת' - כל צדקה וחסד שאומות עובדי כוכבים עושין - חטא הוא להן, שאינם עושין אלא להתגדל בו ...

ודעביד הכי, לאו צדקה גמורה היא ? והתניא : האומר סלע זה לצדקה בשביל שיחיו בני, ובשביל שאזכה לעולם הבא - הרי זה צדיק גמור ! [רש"י : על דבר זה ומחשבה זו] לא קשיא : כאן בישראל, כאן בעובד כוכבים. [רש"י : ישראל - דעתן לשמים, בין יחיה בין לא יחיה, אינו מהרהר אחר מדת הדין, אבל עכו"ם אינו נותן אלא על מנת כן, ואם לאו - מתחרט].

17. שולחן ערוך יורה דעה, סימן רמט' סעיף יג' : פחות מזה, שיתן לו בעצב. הגה : ועל כל פנים לא יתפאר האדם בצדקה שנותן. ואם מתפאר - לא די שאינו מקבל שכר, אלא אפילו מענישין אותו עליה. (סמ"ג)

ומכל מקום, מי שמקדיש דבר לצדקה - מותר לו שיכתוב שמו עליו שיהא לו לזכרון, וראוי לעשות כן! (תשובת רשב"א, סימן תקפ"ב).